

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

*Fausis plausibus euehat.
Quem celi stimulat metus,
Dum Numen venerans colit,
Nulli iustitiæ deest,
Ne desit pariter sibi.*

PROSA EXEGESIS.

*Ad virtu-
tem naturâ
impelli-
mur.*

*Senec. li. 4.
de Benefic.
c. 17.*

NISI præcedenti Sectione nimiam iustitiæ affectationem condemnasset Ecclesiastes, superuacua iam videri posset hæc ad iustitiam siue virtutem cohortatio. Quid enim attinet ad eam rem velis orationis remissionis perurgetur, ad quam pronò naturæ æstu torrentis instar abripimur? Quid tam naturale, quàm virtus? quid tam affectibus congruum, rationique consentiens? Certe nulla lex, ait Seneca, amare parentes, indulgere liberis iubet: superuacaneum est enim, in quod imus, impelli. Itemque nemo in amorem sui cohortandus est, quem, cum nascitur, trahit. Ita ne ad hoc quidem existimandus est, ut quæ per se honesta sunt petat. Placet enim suapte naturâ, adeoque gratiosa virtus est, ut insitum sit etiam malis, probare meliora. hoc enim proprium hominis ac genuinum bonum est: cetera adulterina sunt, fucata, & adscititia. Hoc vnum in terris mortali contingit immortale, cetera fluxa sunt & caduca fortunæ ludibria. Hoc sibi quisquis persuasum habuerit, hunc actionum suarum scopum sibi præfiget, huc omnes conatus ac studia diriget, hoc vnum in omni vitâ semper intuebitur.

Sed quoniam illud quibusdam evenit, ut quæ sciunt, ea scire se nesciant; adhibenda quædam nonnullis est cohortatio, ut congruenter naturæ viuant, & insita virtutum semina in herbam, florem, fructumque perducant.

cant. Quanam autem potior exhortatio, quàm ut, secundum veriore Philosophiam, summum bonum in animo constitutum esse meminerint? Obsolescit enim, ait Seneca, si ab optimâ nostri parte ad pessima transit. Seneca Epist. 74. Bonum hominis in animâ reponendum. Non est summa felicitatis nostræ in carne ponenda. Vidēsne, ut reliqua omnia bono suo consent? Vitem fertilitas commendat, sapor vinum, velocitas ceruum. In homine quid est optimum? Ratio. hac antecedit animalia, Deum sequitur. Quid autem homini ad gloriam ac dignitatem contingere potest excelsius, quàm ut imitatione virtutis ac perfectionis in diuinæ naturæ possit transire consortium? Igitur non aræ statuæ, inquit Isidorus Pelusiota, non Olympicæ coronæ, non opes, non pulchritudo, non robur, non Imperium, non Regnum, non aliud quidquam eorum quæ magna esse videntur, magnum est aut exoptandum. Isidor. Pelus. lib. 1. Epist. 286. Tempori enim id omne cedit, & extinguatur, & in obliuionem abit: sola virtus præclaram & nunquam intermorituram dignitatem obtinet, quæ nec vetustati cedat, nec obliuione conteratur, nec instar floris marcescat, sed recentem semper vegetamque gloriam consequatur.

Si autem virtus, quidquid in terrâ est, velut fragile & caducum spernit, ait Lactantius, quid restat, nisi ut caeleste aliquid efficiat, & ad altiora nitatur, quia humilia despicit? Id verò nihil esse potest aliud, quàm immortalitas: cuius qui gustum aliquem cogitatione præceperit, nã ille virtutem quouis pretio rectè comparari iudicabit: nec laborem tantum pro iustitiâ, sed sanguinem vitamque paciscetur, animo semper in difficultatibus expedito, in aduersis infracto, in doloribus ac tormentis hilari. Quid ego hîc generosos veri Dei athletas in arenam producam, quorum nihil interesse videbatur,

Seneca E-
pist. 66.
Martialis
lib. 1. Epi-
gram. 15.

Raderus
Tom. 1.
Bavariae
sanctae.
Ambrosius
lib. 1. de
Virgin.

Sanderus
libro de
Schism.
Anglic.

Augustinus
Ser. 12. &
13. de San-
ctis.

Virtus ad-
uerso flu-
mine sur-
sum niti-
tur.

tur, gaudiōne exultarent, an in equuleo iacerent, ac tor-
tores suos lassarent? Ausus est aliquando Epicurus di-
cere, sapientem, si in Phalaridis tauro peruratur, excla-
maturum: Dulce est, & ad menihil pertinet. Potuit Ar-
ria Cæcinnæ Pati vxor, pro iustitiâ mortis consortium
ferro præoccupans, maritum sic exhortari: Pate non
dolet? Et miramur Cunegundem nudis pedibus can-
dentes vomeres calcantem, inter rosas ambulare se con-
testari? Miramur Theodoram apud iudices mortem
sibi contentiosè deposcere, repulso milite, quem se non
mortis vadem elegisse, sed prædem pudoris optasse præ-
tendebat? Miramur Ioannem Fischerum, illustrissi-
mum Angliæ Martyrem, cū extremum supplicium
ante oculos haberet, abiecto scipione sic exultasse: Agi-
te nunc mei pedes, munere vestro fungimini; tantillum
vobis restat itineris ad immortalitatem? Miramur de-
nique D. Vincentium à Daciano in equuleo suspensum,
Præfecto per ludibrium interroganti, Vbinam es Vin-
centi? generosè respondisse: In sublimi constitutus
sum, vnde terrenâ te potestate superbientem altior de-
spicio? Omitto ceteros, qui non facto minùs quàm
verbo docuerunt, quo pretio nobis virtus æstimân-
da sit.

Itaque bonum est te sustentare iustum, id est iustitiam,
ait Sapiens; *sed ab illo quoque ne retrahas manum.* Quali
dicat: In studio virtutis ac perfectionis aduerso flumi-
ne sursum niteris, & æstu ventoque repugnante cym-
bam trahis, ac deprauatæ naturæ vitio semper deor-
sum laberis: si vel ad breue tempus manum retraxe-
ris, animique contentionem remiseris; mox aduerso
fluminis æstu abriperis, magnoque laboris & compa-
ratæ virtutis dispendio ad antiqua vitia deuoluêris. Si-
qui-

quidem, vt rectè notat D. Gregorius, in viâ Dei non progredi, regredi est. & Alcinus Auitus:

*Si vires nullas virtus acquirit eundo,
Amittit rediens paulatim extincta priores.*

Alcinus
Auitus de
Castitate.

Hoc igitur sit primum cunctis in commune mandatum, inquit Antonius eremicolas suos instituens, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit. Fit enim interdum, ait D. Basilius, vt nonnulli, se cum aliis longè deterioribus comparantes, quodammodò sibi de virtute blandiantur, progressum videlicet suum metiendo non tam spatio eius, quod restat, itineris, quàm interuallo quo alios post se reliquerunt. Et verò sic naturâ comparatum est, vt oculos libenter conuertamus ad ea quæ nos delectant, auertamus ab iis quæ offendere aliquo modo possunt. Et quemadmodum viatores, vbi tædere eos cœpit itineris, respectare solent quantum viæ confecerint: ita nos, simul ac virtutis ardor restringi, & industria frangi cœpta est, decursum spatium respicientes, facillè nos ipsos conferimus cum iis quos aut in voluptatis cœnum prolapsos, aut in auaritiæ dumeris hæsitantes, aut ambitioni & honori miserè seruiantes à tergo reliquimus. Quamobrem metam perpetuò ante oculos habere conuenit, & quàm longè à perfectâ iustitiâ etiamnum absimus, etiam atque etiam videre, neque aut rei, aut operæ quidquam prætermittere, quod ad hanc consequendam momenti aliquid habere possit: *quia qui timet Deum, nihil negligit.* Quæ verba Ecclesiastæ duplicem habere videntur sensum: tum quòd nulla acquirendæ perfectionis occasio negligenda sit; tum quòd nulla iustitiæ materia, quantumcumque exigua, sit repudianda.

Athanas. in
Vitâ Anto-
nij.

Numquam
remittens
est ad
virtutem
conatus.

Basilius in
Regul. fu-
lius dispu-
tatis, c. 6.

Claudius
Aquapina
Epist. de
Renou. spi-
ritus.

Occa-

Occasio
virtutis
captanda.

Claudius
Apuianus
ibid.

Nazianz.
in Sentent.

Eccle. 9.
10.

Nihil par-
vi facien-
dum quod
ad magna
conducit.

Curt. lib. 9.

In operibus
Dei nihil
parvum
aut vile.

Tertullian.
lib. 1. cont.
Marcion.
c. 14.

Occasionis inprimis magna est habenda ratio: ac tempus, quod plerisque aut nihil aut aliud agentibus elabatur, virtute sistendum, & aternitati transcribendum est. Proderit etiam breuem sibi quemque vitæ curriculum circumscribere, & simul meminisse, quod perfectionis & gratiæ diuinæ non comparaueris in vitâ, id te comparaturum esse nunquam: vitam autem ipsam, vt notat Nazianzenus, esse quasi mercatum, cuius dies cum abierit, tempus amplius non sit emendi quæ velis. Hinc illa nostri Sapientis admonitio: *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quò tu properas.*

Sed nec in rebus ipsis quæ ad perfectionem conducunt, aliquid ita exiguum est, vt meritò contemni possit. Quin immò quâ ratione exiguum dici possit non video, quod ad rem tantam potest aliquid adferre momenti. Deinde cum res etiam maximæ à paruis initiis ducant exordium, quis parua esse sentiat, sine quibus magna consistere non possunt? Alexander Macedo dum concionem ad milites haberet, nihil paruum affirmabat esse ducendum, in quo magnæ gloriæ seges est: atqui iustitiæ non alius est fructus, quàm gloriæ nunquam intermorituræ, aternæque beatitudinis secura possessio.

Quid dicam, ipsius Dei opera in minimis non minimam admirationem excitare? Quis non obstupescit in auiculis nidorum architecturam, in araneis texturæ subtilitatem, in apibus fauorum cellulas opere pentagono cancellatas? Vt non immeritò Tertullianus in modicis despici veter conditorem, qui maximus, inquit, cum sit artifex, animalia minutiora ingenio ac viribus ampliauit. Quid animalia dico? cum testas ipsas, maris excre-

excrementa, & vilium concharum receptacula, tam variâ multiplicique pulchritudine ad stuporem usque exornarit? Tot ibi colorum differentiæ, ait Plinius, tot figuræ, planis, concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, lævibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatum intorto, margine in mucronem emisso: iam distinctione virgulata, crinita, crispa, canaliculatum, pectinatum diuisa, imbricatum vndata, cancellatum reticulata. Nitor & puritas in plerisque incredibilis, omnia vincens auri & argenti metalla, nisi longissimo æuo non obsolescens. Si Deus vilissima illa marinæ fæcis excrementa tantâ varietate ac pulchritudine concinnat, si *fenum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, sic vestit*, si *capilli capitis nostri omnes numerati sunt*, si denique res omnes, quantumcumque exiguæ, non minùs illi quàm maximæ cordi sunt; nos, quibus propositum est Deum sequi, tantæque maiestatis consilia non tantùm suspicere, sed etiam æmulari, alienum à nobis esse ducimus etiam minima virtutis ac perfectionis momenta diligenter expendere? Sanè si Deo gloriosum est, magnum in rebus minimis suæ maiestatis specimen exhibere; nobis non tantùm gloriosum, sed & fructuosum erit, in rebus minimis maxima virtutum lucra sectari. Quod qui fecerit, næ ille virtutis ac sapientiæ numeros omnes explebit; tantoque perfectionis interuallo ceteros mortalium præcedet, quantum versu proximè sequenti declarat Ecclesiastes.

Plin. lib. 9.
c. 33.

Matt. 6, 30

Math. 10,
30.